

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО ДИЗАЙНУ ІНСТИТУТУ ПРЕЗИДЕНТА КОРЕЇ

БОНДАРЕНКО Богдан Олегович - доктор філософії в галузі права, асистент кафедри конституційного права ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

<https://orcid.org/0000-0002-9062-2684>

УДК 342.5

DOI 10.32782/LAW.UA.2023.3.36

Стаття присвячена дослідженню конституційно-правового оформлення вищих органів влади Південної Кореї, зокрема інституту Президента. Дослідження відбувається на основі аналізу нормативно-правових актів та історичних тенденцій розвитку зазначеного інституту. Аналізуються саме ті проблемні моменти функціонування інституту Президента, які можуть бути спільними або актуальними для вітчизняного досвіду.

За результатами дослідження, зроблені окремі висновки щодо змішаного, а не президентського характеру республіканської форми правління, визначено основні повноваження Президента та проаналізовано конституційний дизайн повноважень Президента при взаємодії з Парламентом.

Ключові слова: президент, Південна Корея, інститут президента, змішана республіка, президентська республіка, строк повноважень президента.

Постановка проблеми

Реальність сьогодення ставить нові виклики не лише перед обороноздатністю нашої держави та стійкістю суспільства, але і перед необхідністю забезпечення конституційного ладу. Наразі з останнім завданням мають справлятися Сили оборони, Конституційний Суд України, Парламент, Президент та громадянське суспільство. Цей перелік не є вичерпним, проте, на нашу думку, саме ці суб'єкти мають відігравати ключову роль у цьому процесі. Ефективність та дієвість вищезазначених інституцій є складним

для якісного та кількісного вимірювання завданням і залишається досить суб'єктивним серед фахівців у сфері конституційного права, політики тощо.

Водночас, не є секретом вади конституційного оформлення відносин між вищими органами влади, державою та суспільством, людиною та державою. Такі проблеми, як відсутній належний розподіл повноважень у сфері виконавчої влади, тяжіння інституту Президента до авторитаризму, слабке громадянське суспільство, низька конституційна культура мали місце і до повномасштабної війни. Частина цих проблем, як наприклад, потенційний авторитаризм Президента, частково пом'якшилася в умовах воєнного стану, а частина – навпаки. Відповідно, варто намагатися вирішити як старі, так і нові видимі або поки чітко не сформульовані проблеми конституційного дизайну організації влади в Україні в післявоєнний період.

Написання цієї наукової розвідки має допомогти вирішити поставлене завдання, зокрема шляхом аналізу досвіду Південної Кореї. Наголосимо, що безпосереднім предметом цього дослідження є конституційно-правове оформлення вищих органів влади Південної Кореї, зокрема інституту Президента.

Виклад основного змісту

Замість загальноновживаної назви "Південна Корея" у Конституції 1987 року корейці використовують назву "Корея" без на-

голосу, що половина держави вже тривалий час – поза урядовим контролем. Це – перший аспект, який впадає у вічі на початку нашого дослідження.

Аналіз такого відносно відомого факту не вирішальний для досягнення мети нашого дослідження, але необхідний для розуміння контексту конституційного дизайну вищих органів влади республіки разом із іншими фактами (наприклад, 23 кілометри відстані від Сеула до “38 паралелі” чи проживання в столиці практично половини населення Південної Кореї).

Важливо також розуміти, що стаття 4 Конституції Південної Кореї передбачає, що “Республіка Корея буде прагнути до об’єднання [Корейського півострову – Б.Б.] та розроблятиме і здійснюватиме політику мирного об’єднання на основі основного вільного та демократичного порядку”, що спостерігається у послідовній політиці республіки [1].

У літературі можна знайти твердження, що Південна Корея – президентська республіка [3; 4, с. 104; 5, с. 43]. Проте О. Бориславська та С. Різник класифікують її як президентсько-парламентську республіку [2, с.190].

Постать чинного Президента Південної Кореї Юн Сок Йоля становить інтерес для українського читача з огляду на те, що він хоч і перебував у системі органів державної влади, однак був обраний на цю посаду завдяки своїй антикорупційній та “антисистемній” політиці. Водночас, він не має зараз більшості в парламенті, оскільки перевага в кількості парламентських мандатів – у опозиційної до Президента Демократичної партії Тобура.

Згідно з чинною редакцією Конституції, Президент обирається строком на 5 років без права на переобрання. Зазначимо, що такі положення існують в умовах демократичного режиму, хоча з 1948 року строк повноважень Президента змінювався неодноразово. Наприклад, у 1954 році вперше зняли обмеження щодо терміну президентських повноважень, у 1969 році відбувся референдум щодо можливості Пак Чон Хі балотуватися втретє на посаду Президента

(здійснюючи фактичне керівництво країною з 1961 по 1979 рік), а у 1980 році повноваження Президента передбачалися строком на 7 років. Саме ухваленням нової редакції Конституції 1987 року встановило чинний термін у 5 років без права переобрання.

До 1987 року лідери Південної Кореї завершували свої повноваження у досить екстравагантні способи: у 1960 році Лі Синман залишив країну внаслідок Квіткової революції, у 1979 році Пак Чон Хі був вбитий, а у 1980 році Чхве Гю Ха був зміщений з посади силовиками. Загалом це було обумовлено відсутністю сталої демократичної традиції.

Після серйозних змін у правовому полі у 1987 році політична система Південної Кореї одномоментно не стала взірцем демократичного режиму. Утім, станом на 2023 рік у Індексі демократії видання “The Economist” ця держава займає високе 22 місце. [7]

У контексті фокусу нашого дослідження важливо зазначити кілька наступних фактів: шостий Президент Південної Кореї Ро Де У, обраний більш демократичним шляхом за своїх попередників, у 1996 році був обвинувачений та визнаний винним у низці злочинів, зокрема корупційного характеру; дев’ятому Президенту Но Му Хьону після його президентства були висунуті обвинувачення у вчиненні корупційних злочинів; одинадцятим Президентом Південної Кореї Пак Кин Хе, внаслідок скандалу 2016 року, була усунута з посади через імпичмент, а потім – ув’язнена; а прихід до влади Юн Сок Йоля у 2022 році супроводжувався звинуваченнями у корупції попередньої адміністрації Мун Чже Іна.

Водночас важливо наголосити, що попри всі проблеми становлення демократичного режиму жоден із президентів республіки не обіймав свою посаду понад п’ятирічний термін, що неодноразово траплялося до 1987 року.

Таким чином Південна Корея, пройшовши серйозні зміни наприкінці минулого століття та обравши демократичний шлях розвитку, зіштовхується зі стандартними проблемами молодих демократій, які характерні і для України.

Виглядає, що вказані обмеження щодо неможливості переобрання Президента

вдруге мають позитивний ефект. Важливо розуміти, що перебування на посаді лише один, відносно нетривалий строк, робить новообраного Президента вже невдовзі після його обрання “кульгавою качкою”. З одного боку, в умовах досить потужних повноважень, які будуть розглянуті нижче, Президент максимально обмежений у можливості реалізації власної політики у разі відсутності власної парламентської більшості. Наприклад, низький рейтинг схвалення, постійні скандали навколо персони Юн Сок Йоля та його сім'ї, конфронтація з опозицією і конфлікти всередині власної партії залишають неприємний слід вже на першому півріччі правління новообраного президента [5]. Парламентські вибори, що відбулися у квітні цього року, зафіксували результати, відповідно до яких, опозиційні Президенту сили збільшили своє парламентське представництво, але не отримали можливість самостійно долати президентське вето чи змінювати Конституцію [8]. Таким чином можна очікувати на продовження протистояння Парламенту та Президента протягом усієї каденції Юн Сок Йоля.

З іншого боку, потенційна наявність пропрезидентської парламентської більшості може суттєво похитнути систему стримувань та противаг, створену Конституцією.

До повноважень Президента належать:

- функції глави держави, головнокомандувача, захист незалежності, територіальної цілісності та безперервності держави і Конституції, мирне об'єднання батьківщини (ст. ст. 66,74);
- керівництво виконавчою владою, Радою національної безпеки (ст.ст. 66, 88, 91);
- призначення Прем'єр-міністра за погодженням з Парламентом (ст. 86);
- призначення та звільнення членів Державної Ради за пропозицією Прем'єр-міністра (ст. 87);
- призначення третини членів Національної виборчої комісії (ст. 114);
- спільні з Парламентом ратифікація міжнародних угод, оголошення війни та миру (ст.73);
- оголошення воєнного стану, який має бути підтриманий половиною складу Національних зборів (ст. 77);

- винесення на референдум питань загальнонаціонального значення (ст. 72);

- призначення, за погодження Парламенту, очільника та суддів Верховного Суду та самостійне призначення суддів Конституційного Суду (ст.ст. 104, 111)

- право вето (ст. 53) та інші[1].

Відповідно до статті 75 Конституції, Президент може видавати укази, що стосуються сфери його компетенції. Водночас, акти Президента потребують контрасигнації відповідних представників виконавчої влади.

Відповідно до статті 76 Конституції, під час внутрішніх негараздів, зовнішньої загрози, стихійного лиха або серйозної фінансової чи економічної кризи, у разі великих бойових дій, що зачіпають національну безпеку, за неможливості скликання Національних зборів, Президент може видавати накази, що мають силу закону.

Парламент може висловити вотум недовіри членам Державної Ради, проте це лише рекомендація звільнити державного службовця з посади, а остаточне рішення ухвалює Президент. Між 1990 і 2000 роками в Національних зборах було подано як партіями більшості, так і опозицією, 161 рекомендацію щодо звільнення з посад, але лише три подання були погоджені. У період з 2001-го по серпень 2005 року було внесено вісім рекомендацій щодо звільнення з посади, але лише дві з них призвели до реального звільнення [9].

Відповідно до статті 65 Конституції, Президенту може бути оголошено імпічмент за порушення Конституції чи інших законів. Пропозиція про імпічмент Президента вноситься більшістю від загального складу Національних зборів і схвалюється мінімум двома третинами від загального складу Національних зборів [1].

Висновки

Форма правління у Південній Кореї є змішаною, і, в залежності від політичної представленості в парламенті, може варіюватися від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської республіки, що пов'язано з наступним:

1. Президент спільно з Парламентом формує Уряд, який в підсумку відповідаль-

ний перед Президентом, що більшою мірою характерно для президентської форми правління.

2. Парламент може застосувати процедуру імпічменту до Президента. Ця процедура є досить простою для застосування, зокрема, в порівнянні з Україною, і це суттєво послаблює інститут глави держави Південної Кореї.

3. Акти Президента потребують контрасигнації інших членів Уряду.

4. Водночас, Конституція не передбачає можливості розпуску Парламенту Президентом, що характерно саме для президентських республіки.

Загалом, при ширшому аналізі правової системи, варто враховувати, що південнокорейська правова система є досить специфічною, оскільки тяжіє до романо-германської правової сім'ї, хоча і містить серію запозичень з англо-американської та традиційної правових сімей [6, с. 74].

Південна Корея та Україна мають багато спільних викликів: наприклад, постколоніальне минуле (1910-1945 роки для Південної Кореї), потужні фінансово-промислові групи (чеболі), частину окупованої території тощо. Сучасні умови вимагаються від України такої форми правління, що дозволяє ефективно впроваджувати державну політику, при цьому запобігаючи авторитаризму. Досвід Південної Кореї є актуальним для дослідження в Україні, оскільки виконавча влада має змогу досить ефективно працювати, залишаючись під контролем Парламенту, зокрема, за рахунок реалістичної процедури імпічменту та відсутності ротачії Президента.

Література

1. Constitution of the Republic of Korea. URL: https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?lang=ENG&hseq=1

2. Бориславська О.М., Різник С.В. Організація державної влади в сучасному світі: конституційно-правова енциклопедія. – Львів: Паіс. – 2012. – 456 с.

3. Войчук А.Ю. Особливості інституту президентства за президентської республіканської форми правління. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/7904/1/voichuk.pdf> (дата звернення: 08.04.2024)

4. Кулаковський П. М. Країни світу : державний устрій. Навчально-наочний посібник. Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021. URL: https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/8594/1/%D0%9A%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%83_%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE-%D0%BD%D0%B0%D0%BE%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%B2%D0%B5%D0%B1.pdf (дата звернення: 08.04.2024)

5. Внутрішня та зовнішня політика Південної Кореї за президентства Юн Сок Йоля. Аналітичний центр ADASTRA. URL: <https://adastra.org.ua/blog/vnutrishnya-ta-zovnishnya-politika-pivdennoyi-koreyi-zaprezidentstva-yun-sok-jolya> (дата звернення: 08.04.2024)

6. Тагієв А.С., Уколова В.О., Уколова Є.О. Формування та особливості правової системи Республіки Корея. URL: http://lsej.org.ua/11_2022/13.pdf

7. Where democracy is most at risk. The Economist. URL: <https://www.economist.com/graphic-detail/2024/02/14/four-lessons-from-the-2023-democracy-index> (дата звернення: 08.04.2024)

8. South Korea's President Suffers Big Loss in Parliament Vote. Bloomberg. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-04-10/south-korea-opposition-keeps-parliament-majority-forecast-says> (дата звернення: 11.04.2024)

9. Republic of Korea. Kuk Hoe (National Assembly). URL: http://archive.ipu.org/parline-e/reports/CtrlParlementaire/2259_F.htm#respouv (дата звернення: 11.04.2024)